

BATILI ÜLKELERDE RADYO TELEVİZYON YAYINLARININ DENETİMİ VE DENETLEYİCİ KURULLAR

Hakan TEMİZTÜRK*

Abstract

Radio and television are very important inventions for the mankind. Mass communication is obtained a new dimension and came face to face with new problems for the invent of radio and television. In this article is dealt with this problems and their solutions. Same, broadcasting systems and control/regulator committee in the West is studied in this article, too.

Key Words: Radio, television, mass communication, broadcasting system, control/regulator committee.

.....

Giriş

Radyo ve televizyon, hala çağımızın en önemli ve en yaygın iletişim araçları olarak kullanılmaktadır. Bilgisayar ve internetin hız, kullanım kolaylığı, katılımcılık/interaktiflik gibi üstün niteliklerinin yanısıra hızla yaygınlaşıyor olması bile radyo ve –özellikle-

---

* Araş.Gör. Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü.

televizyonun öneminden fazla bir şey götürmemektedir. İnsanlığın tarih boyunca kaydettiği bütün gelişmelerden daha büyük, daha önemli keşiflerin 20. Yüzyılda yapılanlar olduğu kabul edilmektedir. 20. Yüzyılın bu önemli yenilikleri hep iletişim alanında gerçekleştirilmiştir: Radyo, televizyon, video, bilgisayar ve son olarak internet...

İletişim teknolojisinde görülen baş döndürücü gelişmeler, bir taraftan insanlar arasındaki iletişimi hızlandırır ve yaygınlaştırırken diğer yandan yeni yeni toplumsal ve kişisel sorunlara/problemlere yol açmıştır. Gelişen iletişim araçları dünyanın dört bir yanından her türlü “malumat”ı insanların/toplumların zihinlerine “boca etmekte”, insanlar “mesaj bombardımanı” altında kalmakta ve sonucunda toplumsal “anomi” ve “yabancılaşma” ortaya çıkmaktadır. Gelişkin iletişim teknolojileri “enformasyon toplumu”nu yaratmakla beraber paralelinde “enformatik cehalet”in yaygınlaşmasının önüne geçememiş, üstüne üstlük bu teknolojilerin belirli ellerde toplanması sebebiyle de yerel kültürleri tehdit eder hale gelmiştir.

Kitle iletişim araçlarının tümü için yapılan bu tip eleştirilerden en çok pay alan hiç şüphesiz televizyondur. Olumlu ya da olumsuz etkileri en çok tartışılan kitle iletişim aracı olan televizyonun, aynı zamanda mutlak, karşı konulamaz bir etkilene gücüne sahip olduğu da varsayılmaktadır. (Avcı, 1990: 111) Özelde televizyonun, daha genel olarak da kitle iletişim araçlarının “karşı konulamaz” etkilene güçlerini “denetim altına alma sorunu”, bu araçların ortaya çıkışıyla birlikte kendisini hissettirmiştir.

Çağdaş Batılı ülkelerin bu “sorun”un çözümü için hangi tedbirleri aldıklarını, denetleyici kurul(uş)ları nasıl oluşturdukları bu

yazının esas konusunu oluşturmaktadır. Ancak buna geçmeden önce radyo ve televizyonun icadından bugüne kadar kaydettiği aşamaları kısaca gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Radyonun İcadı

Radyo ile ilgili ilk çalışmalar 1860'larda başlamıştır. Elektromanyetik dalgaların varlığını İngiliz fizikçi J.C. Maxwell kuramsal olarak ortaya koymuş, Alman fizikçi Heinrich Hertz ise bu dalgaları laboratuvarında deneysel olarak elde etmeyi başaran ilk bilimadamı olmuştur. Fakat radyo yayıncılığı konusundaki çalışmaların öncüsü payesini, 1901'de mors kodlarını telsiz bir yayınla Atlas Okyanusunun ötesine iletmeyi başaran Guglielmo Marconi elde etmiştir.

Marconi'nin bu başarısından güç alan ABD'li amatörler radyo haberleşmesi alanında yoğun çalışmalara girişerek, ilk radyo programının yayını 1906'da, Noel gecesinde gerçekleştirmişlerdir. Bundan sonra radyo yayınlarına duyulan ilgi ve talebin artması hem yayın aygıtlarının, hem de alıcı aygıtların hızla gelişmesine yol açmıştır. 2 Kasım 1920'de Pittsbrugh'da ilk ticari radyo istasyonu kurulmuş, Kasım 1922'de ise lisanslı radyo yayın kuruluşu sayısı 564'e ulaşmıştır.

ABD'de bu gelişmeler yaşanırken başka ülkelerde de radyo yayıncılığı konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Kanada'da 1920'de, Avustralya, Yeni Zelanda ve Danimarka'da 1921'de, Fransa, İngiltere ve SSCB'de 1922'de, Belçika, Almanya, Çekoslovakya ve İspanya'da 1923'te, Finlandiya ve İtalya'da 1924'te, Norveç, Polonya, Meksika ve Japonya'da da 1925'te düzenli radyo yayınları başlamıştır.

Bu hızlı gelişim bazı sorunların doğmasına da yol açmıştır. 1926'da ilk radyo yayın ağının kurulmasından sonra, reklam gelirleri ve alıcı aygıt satışlarının ve bunlardan elde edilen kârın hızla artmasıyla ABD gibi bazı ülkelerde radyo yayıncılığı ulusal bir sanayi ve önemli bir ekonomik güç olmuştur. Başlangıçta yayınları düzenleyen ve sınırlayan yasaların bulunmaması, bazı alıcı aygıt üreticileriyle yayın kuruluşlarının bir araya gelerek tekel oluşturmalarına zemin hazırlamıştır. Radyo yayıncılarını, yayın ve alıcı aygıt üreticilerini denetlemeye ve dinleyici haklarını korumaya yönelik ilk yasa 1927'de ABD'de çıkarılmıştır.

Yayıncılık kuruluşlarının yeterli deneyimi kazanmalarıyla günümüzdeki radyo programlarının ilk örnekleri 1930'larda ve 1940'larda verilmeye başlamış ve radyo yayıncılığı bu yıllarda altın çağını yaşamıştır. Giderek gelişen yayın teknolojileri sayesinde, uydulardan da yararlanılmaya başlanmasından sonra günümüzde artık hem yayın yapılabilen alan genişlemiş, hem de yayınların teknik kalitesi artmıştır. (AnaBritannica, cilt: 26, s. 117)

Televizyonun Keşfi ve Kaydettiği Aşamalar

Televizyon, radyoya göre, daha yeni bir iletişim aracıdır. Gerçi, görüntünün iletimi alanındaki çalışmalar 19. Yüzyılın sonlarında başlamıştır, ama düzenli televizyon yayınlarının başlaması ancak 1930'ların sonlarında mümkün olabilmektedir. Alman mucit Paul Gottlieb Nipkow'un 1884'te geliştirdiği dönel disk (Nipkow disk) mekanik televizyon sisteminin öncüsü olarak kabul edilmektedir. Bu sistemi ilerleten İskoç mühendis John Logie Baird 1924 ve 1925'te birkaç metre uzaklıktaki ilkel bir televizyon alıcısına, nesnelerin silüetlerinin ayırt edilebildiği görüntüler, 1926'ta da

hareketli görüntüler iletmeyi başarmıştır. Rus asıllı ABD'li mühendis Vladimir Kosma Zworykin'in geliştirdiği ikonoskop (görüntü çözümlenici tüp) adlı aygıt, modern anlamdaki televizyon yayıncılığına geçilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle Zworykin modern televizyonculuğun kurucusu olarak kabul edilmektedir. Bu gelişmelerin sonucunda, 1935'te Almanya, 1936'da İngiltere, 1941'de de ABD'de düzenli televizyon yayınları başlamıştır. II. Dünya Savaşı sırasında bir duraklama dönemi geçiren televizyon yayıncılığı, savaşın bitmesinden hemen sonra büyük bir hızla gelişmiş; yeni televizyon istasyonları ve vericileri yapılmış ve televizyon alıcısı üretimi artmıştır. İlk renkli televizyon yayınının 1954'te gerçekleştirilmesine rağmen, renkli televizyon alıcılarının seri üretimi ancak 1960'ların başlarında başlamıştır. Video aygıtlarının ortaya çıkması, kablolu televizyon yayınlarının başlaması ve uydu yayınlarının gerçekleştirilmesiyle televizyon alıcıları evlerin vazgeçilmez eşyalarından biri haline geldi.

Radyo-Televizyon Yayınlarının Denetimi ve Denetleyici/Düzenleyici Kurullar

1. Almanya

Eyalet sistemi ile idare edilen Almanya'da medya alanında üç ayrı kuruluş faaliyet göstermektedir: Eyaletlerarası Medya Direktörler Kurulu (Direktoren Konferenz der Landes Medienanstalten-DLM), Saarland Eyaleti Radyo Televizyon Kuruluşu (Landesanstalt Für Das Rundfunk Wesen Saarland-LAR), Kuzey Ren-Westfalia Eyaleti Radyo Televizyon Yayın Kuruluşu (Landesanstalt Für Rundfunk Nordrhein-Westfalen-LfR).

Eyaletlerarası Medya Direktörler Kurulu 20 ile 45 arasında değişen üye sayısına sahiptir. Üyeler 4 yıllığına kurulda temsil hakkı olan kuruluş veya gruplarca atanmaktadır. Üyeler tekrar seçilebilirler ve görevden alınamazlar. Kurula kablo tv işletmecisi ve yayın kuruluşlarında çalışanlar ve üyeleri ile hükümet mensupları atanamazlar. Kurul görev ve süre kısıtlamasına tabi değildir. ARD ve ZDF'nin radyo ve tv başına aldığı bandrol ücretinin yüzde 2'si kurula mali kaynak olarak aktarılır. Kurulun görevleri şunlardır: Yayın ilkelerini hazırlama; yayınları izleme; şikayetleri kabul etme; lisans verme; frekans tahsisi. İdari yargı yolu açık olmak üzere kurul, uyarı, para cezası, yayın durdurma, lisansı geri alma cezalarını verebilmektedir.

Saarland Eyaleti Radyo Televizyon Kuruluşu, kurul üyesi 3, komite üyesi 31 olmak üzere toplam 34 kişiden oluşmakta ve kurul üyeleri 7 yıl, komite üyeleri 4 yıl görev yapmaktadır. Kurul üyelerini eyalet parlamentosu seçmekte, komite üyeleri ise kamu dernekleri ve meslek kuruluşları arasından atanmaktadır. Üyeler tekrar seçilebilir/atanabilir ve temsil yetkilerini ve temel haklarını kaybetmeleri durumunda komite tarafından görevden alınabilirler. Eyalet parlamentosu üyesi olamaz, kamu yayın kurumlarında görev yapamaz. Üyelerin özel yayın kuruluşları ve kablo şebeke şirketleri ile bir bağlantısı olamaz. Lisans ücretleri ile devlet bütçesinden mali kaynak sağlayan kurul yeni yasalar hakkında görüş bildirme, yönetmelik yapma, yayın ilkeleri hazırlama, şikayet kabulü, lisans verme, frekans tahsisi yapmakla görevlidir. Uyarı, para cezası, yayın durdurma, lisansı geri alma kararı almaya yetkilidir.

Kuzey Ren-Westfalia Eyaleti Radyo Televizyon Yayın Kuruluşu ise, 13'ü parlamento tarafından seçilen, 32'si de kamu dernek ve meslek kuruluşları tarafından atanan toplam 45 üyeden müteşekkildir. Görev süreleri 6 yıl olan üyelerin tekrar seçilme/atanma hakları vardır. Kamu ve özel sektör görevlileri ile milletvekilleri kuruluşa üye olamazken medya hissedarları üye olabilmektedirler. Radyo, televizyon, kablo tv, uydu yayını alanlarından sorumludur. Görevleri şunlardır: Yeni yasalar hakkında görüş bildirme; yayın ilkeleri hazırlama; yayınları izleme; şikayet kabulü; lisans verme; frekans tahsisi; kamuoyu araştırmaları yapma... Uyarı, para cezası, yayın durdurma, lisansı geri alma gibi cezalar verebilen kuruluşun kararları yargıya açıktır.

2. Amerika Birleşik Devletleri

İletişim teknolojisi ve yayıncılık alanında dünyanın en ileri ülkesi olan ABD'de radyo-televizyon düzeninin sorumluluğu, 5 üyeli Federal İletişim Komisyonu (Federal Communication Commission – FCC) tarafından üstlenilmiştir. FCC üyeleri ABD başkanı tarafından atanmaktadır (Başkanın atama kararının senato tarafından onaylanması gerekmektedir). Üyelerin görev süreleri 5 yıldır ve tekrar atanma hakları vardır. Üyelerin medya ile “çıkar ilişkisi”ne sahip olmaları görevden alma sebebi sayılmaktadır. Komisyona üyeliğin tek istisnası “üç üyeden fazlasının aynı partiden olmaması”dır. Üyeler medyada hissedar olamazlar. Radyo, televizyon, kablo tv, uydu yayını ve telekomdan sorumlu olan komisyonun, yeni yasalar hakkında görüş bildirme; yönetmelik yapma; yayın ilkelerini hazırlama; yayınları izleme; şikayet kabulü; lisans verme; frekans tahsisi gibi görevleri bulunmaktadır. Uyarı,

para cezası, yayın durdurma, lisansı geri alma, karşı tarafa savunma hakkı tanıma gibi yaptırımları bulunan komisyonun kararları yargıya açıktır.

3. Avusturya

Yayıncılık Kanunu Uygulama Komisyonu (Commission for the Observance of the Broadcasting Act), değişik kuruluşların (mahkemeler, barolar vs) göstereceği adaylar arasından federal hükümetin teklif edeceği kişilerin federal başkan tarafından atanan 17 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin görev süresi 5 yıldır ve iki kere bu göreve atanabilmektedirler. Parlamente'ya seçilme hakkı olmayan kişiler, Avusturya yayıncılık kurumu ile ilişkisi olanlar, federal hükümetin ve bölge hükümetinin üyeleri bu göreve atanamazlar. Bu komisyon yalnızca kamu radyo ve televizyonu ile ilgili konulardan sorumludur. (Avusturya'da bu komisyonun dışında özel radyolardan sorumlu olan iki bölgesel komisyon daha bulunmaktadır.) Komisyon kararları anayasal hakları ihlal etmişse, Anayasa mahkemesinde tekrar ele alınabilir. Avusturya'da lisans vermekle sorumlu olan birim Bölgesel Radyo Yayıncılık Kurulu, lisans iptali ve uyarı gibi yaptırımları bulunan birim ise Bölgesel Radyo Yayıncılık Kanunu Uygulama Komisyonu adlı kurumdur; yani görev ve sorumluluklar üç ayrı birime dağıtılmış durumdadır.

4. İsviçre

İsviçre'nin iletişimle ilgili düzenleyici kurumu, 21 üyeli Federal İletişim Ofisi'dir (OFCOM). Dört yıl için göreve getirilen üyeler, federal konsey (hükümet) tarafından belirlenmektedir. Kurum, ulusal, bölgesel, yerel radyo, televizyon ve kablolu tv alanlarından sorumludur. Ulusal ve bölgesel radyo veya televizyon yayıncılarına

işletme hakkı vermek, lisans vermek gibi görevleri bulunan kurum, gerektiğinde yayın kuruluşlarının lisansların iptal edebilmekte, yayınlarını durdurmakta ve lisanslarını geri alabilmektedir.

İsviçre’de ayrıca yayınları ve programları denetlemekle görevli özerk bir kurum olan ve 9 üyeden oluşan Yayınlarla İlgili Şikayetleri Değerlendiren Bağımsız Kuruluş (AIEP) da faaliyet göstermektedir.

5. Portekiz

Düzenleyici üst kurul 13 üyelidir. Kurulun başkanı yüksek dereceli memurlar konseyince önerilir. Beş üye parlamento, üç üye hükümet, dört üye medya ve güzel sanatlar konularında isim yapmış kişiler arasından dört yıllığına seçilir. Yayınların denetimi ve lisans alacak adayların incelenerek bakanlar konseyine bilgi vermekten sorumludur. Üst kurul iki kamu televizyon kuruluşunun direktörlerinin atanması ve yayınları denetlemekle görevlidir. Portekiz’de özel televizyonların yayın lisanslarını bakanlar konseyi vermektedir.

6. Hollanda

Düzenleyici kuruluş Medya Otoritesi’nin (Comissariaat Voor de Media) 3 (veya 5) üyesi vardır. Üyeler kültür bakanlığının tavsiyesi ve kraliyet kararı ile atanırlar.

Görevleri:

- Ulusal, bölgesel ve yerel program ve yayın kurumlarına yayın zamanı tahsis etmek,
- Yayınların yasal kurallara uygunluğunu saptamak,
- Kamu yayıncılarının mali denetimini, lisans ve kablo ile ilgili uygulamaları değerlendirmek,

- Ulusal radyo ve televizyon yayın kurumları (NOS-VERONICA, AVRO, TROS...) ile Hollanda Radyo ve Televizyon Yayınları Teçhizatı Üretim Şirketi (NOB) arasında danışma, koordinasyon ve işbirliğini sağlamak ve geliştirmek,
- Ulusal yayın kurumları için ve kendisi için program üretmek,
- Sosyal Yardım, Sağlık ve Kültür Bakanı'nın talebi üzerine veya kendi inisiyatifi ile Kurul'un faaliyetleriyle ilgili hususlarda 249 sayılı Yayın Kanunu'nun uygulamalarına dair adı geçen ilgili bakana önerilerde bulunmak,
- Kurul'un faaliyetleri hakkında "yıllık rapor" hazırlayarak ilgili bakana sunmak,
- Radyo ve televizyon kanalları, aboneli TV, kablolu gazete ve cabletex ile ilgili çeşitli kanun ve yönetmeliklerle saptanan kurallara uyulmasını sağlamak,
- Ulusal, bölgesel ve yerel radyo ve televizyon kurumlarının kendi programları için alacakları ücret miktarını saptamak.

Comissariaat Voor de Media, Yayın kurallarının ihlal edilmesi halinde uyarı, para cezası, lisans iptali, yayın süresinin azaltılması gibi cezalar verebilmektedir.

7. İspanya

Katalonya Görsel-İşitsel Konseyi başkan ve 12 üyeden oluşmaktadır. Başkan ile dört üye hükümet, dört üye parlamento, dört üye de yerel meclisler tarafından beş yıllığına seçilir. Konseyin görevleri şunlardır: Yayıncılıkla ilgili yasalar hakkında tavsiye ve danışmanlık, denetim, programlarda ve reklamlarda azınlıkların

çocuk ve gençlerin temel haklarını ve insan haklarını korumak, şikayetleri değerlendirmek.

İspanya'da telekomünikasyon, görsel-ışitsel, telematik ve etkileşimli hizmetler pazarında rekabeti düzenlemekle ilgili olarak danışmanlık, sektörel düzenlemeler, hakemlik, yaptırım uygulamakla görevli Telekomünikasyon Pazarı Komisyonu adlı dokuz üyeli bir başka kurum daha vardır. Bu kurumun üyeleri altı yıllığına, bağımsız düşünce kapasitesine sahip, eğitim ve mesleki geçmişi bulunanlar arasından seçilirler.

8. Fransa

Fransa'da çoğulculuğa dayanan bir sistem oluşturulmuştur. 1988'de iktidara gelen Sosyalistler, 17 Ocak 1989'da, yeni bir yasa ile, mevcut İletişim ve Özgürlükler Komisyonunu dağıtıp yerine Görsel-İşitsel Yüksek Konsey (Conseil Supérieur de l'Audiovisuel) adlı yeni bir konsey kurdular.

Yüksek Konsey 9 üyeden oluşmaktadır. Üyelerin 3'ünü cumhurbaşkanı, 3'ünü meclis başkanı, 3'ünü de senato başkanı seçmektedir. Kurula seçilen üyeler yansızlığı ile tanınmış ve politikaya bulaşmamış kişilerdir.

Fransa'da hükümet kamusal radyo ve televizyonlar (A2, FR3 ve devlet radyoları vs.) için bazı genel kurallar saptamıştır: Reklamcılık kuralları, film yayınları ve sinemanın gelişmesine katkı, program üretimi ve dağıtımı gibi. Özel radyo ve televizyonlar için de hükümetin saptadığı bazı kurallar vardır: Çoğulculuk, dürüstlük, eğitime ve kültüre yönelik amaçlar gibi. Bunların dışındaki yetkiler Yüksek Konseye bırakılmıştır. Kamusal radyo ve televizyonlar program ilkelerine uymazlarsa Konseyce uyarılırlar. Özel radyo ve

televizyonlar konusunda ise Konsey daha geniş yetkilere sahiptir: Yeni bir televizyon istasyonu kurulacağı zaman Yükümlülükler Belgesi hazırlar ve yeni istasyonun hangi koşullara uyması gerektiğini bildirir. Bu belgedeki koşullara uyulmadığında Yüksek Konsey, önce uyarma, daha sonra da para cezası verme, savcılık kovuşturması isteme, yayınları durdurma, yayın iznini kısaltma ve yayın iznini iptal etme gibi yaptırımlara başvurabilmektedir. Konsey özerktir ve kamusal radyo ve televizyonların genel müdürlerini seçme, özel radyolara frekans tahsisi, kablolu televizyon şebekelerine izin verme ve yayınları denetleme görevleri vardır.(Topuz, 1990: 24-25)

9. İsveç

İsveç'te özel radyo ve televizyon yoktur. Televizyon, devlet malı da değildir. Yayın kuruluşları kamu yararına çalışırlar. İsveç Yayın Kurumu (Severiges Radio-SR) limited bir şirket olup hisselerinin yüzde 60'ı halk kuruluşlarına (popular movement), yüzde 20'si başta telsiz sektörü olmak üzere sanayiye ve yüzde 20'si basına aittir.

Devletin sermaye iştiraki yoktur. Ancak, SR'nin yönetim kurulunun başkanını ve beş üyesini tayin etmekle yönetimi kontrol üstünlüğüne sahiptir. Diğer beş üyeyi hissedarlar seçer.

Program şirketlerinin devletle yaptığı anlaşmalar, yayınlarda ifade ve haber alma hürriyeti, kalite, faydalılık, çeşitlilik, İsveç dili ve kültürünün korunması, azınlıkların ve özürülülerin nazarı dikkate alınması konularında detaylı kurallar içermektedir.

İsveç Yayın Kurumu'na bağlı dört program şirketinin kanun hükümlerine ve devletle bu şirketler arasında yapılmış anlaşmalara

uygun yayın yapıp yapmadıkları Yayın Kurulu tarafından denetlenir. RTÜK'e benzer olan bu yayın kurumu yedi üye ve onların yardımcılarında oluşur. Komisyon başkanı ve muavini hukukçudur.

Kablolu televizyon yayınlarındaki kurallar şunlardır: Yoğun şiddet içeren programlar, pornografik programlar veya etnik gruplarda huzursuzluk yaratacak programlar veya özellikle İsveç izleyicisine hitap eden ticari amaçlı ve uzun süre devam eden reklam programları yasaklanabilmektedir.(Yasemin İnceoğlu, <http://www.jurnal.net/arastirma/arastirma-6.htm>)

10. Danimarka

Kablo ve Uydu Kurulu adlı düzenleyici kurulu kültür bakanı tarafından dört yıllık süre için atanan beş üyesi vardır. Üyeler, hukuki, teknik, mali ve basınla ilgili alanlarda uzmanlığa sahip kişiler arasından seçilirler.

Komünikasyon Bakanlığı'nca kurulan Program Danışma Komitesi, Kablo ve Uydu Kurulu'na tavsiye ve değerlendirmelerini sunar. Yayınlardaki yanlışlıklar, Yayın Şikayet Komisyonu tarafından değerlendirilir. Yayın Şikayet Komisyonu'nun yayın kuruluşlarını bağlayıcı karar verme yetkisi yoktur. Komisyon, yapılan yanlış düzeltir ve bu konuda bilgi verir. Komisyon'un yaptığı düzeltmeler yayın kuruluşlarınca duyurulur. Ayrıca yayınlara ilişkin her türlü şikayet, yayını takip eden dört hafta içinde yazılı olarak yapılmak zorundadır.

Yayın Şikayet Komisyonu, Danmarks Radio ve TV2 yayınlarında yanlış haberlerin düzeltilmesini isteyebilir, bu tür düzeltmelerin yeri, zamanı ve içeriğini saptayabilir.

Bundan başka, bakanlıkça atanan üç üyeden oluşan TV Reklam Tavsiye Kurulu, radyo ve televizyonlarda yer alan reklamları değerlendirir. Reklamların nitelikleri; diğer programlardan açıkça ayırt edici nitelikte olmalıdır. televizyonda reklamlar azami beş dakikalık bloklar halinde yayınlanır. Bloklar, haberlerin arasında yer alır, bölgesel radyo yayınlarında reklamlar tüm yayın süresi içine serpiştirilebilir. TV2 yayınlarında reklamlar günde 15 dakikayı geçemez, bölgesel televizyon yayınlarında her lisans sahibinin yayın süresi yüzde 10'u aşamaz, alkollü içkiler ve sigara reklamları yer alamaz, maddi çıkar gözeten grupların, dini ve politik görüşlerin reklamı yapılamaz.

11. Yunanistan

1989 yılında yürürlüğe giren yeni kanun, özel televizyon istasyonu kurma imtiyazlarını dağıtmada hükümete tavsiyelerde bulunacak bir ulusal radyo televizyon konseyi oluşturmaktadır. Radyo-Televizyon Konseyi (Ethniko Sumboulío Radioteleoraseos), yayınların, yayın ilkelerine uyup uymadığını değerlendirecektir. Bu ilkeler şöyle özetlenmektedir:

- Tarafsızlığın, dolgunluğun, güncelliğin, kalitenin ve düzgün eğlencenin sağlanması,
- Yunan uygarlığı ve geleneklerinin yayılması, .
- Seçim öncesinde parlamento haberlerinin, seçim döneminde haber ve programların ilgili kurallara uyması. Radyo Televizyon Konseyi, seçim kampanyasını etkileme olasılığı bulunan yayınların askıya alınmasını önerebileceği gibi, altı ayda bir yayınlarla ilgili diğer önerilerde bulunmak ve yıl sonunda da bir rapor yayınlamakla yükümlüdür. Radyo Televizyon Konseyi,

parlamentoda yer alan partilerden dörder üye ile, başbakan yardımcısı tarafından atanan dört üyeden oluşur.

12. İtalya

İtalyan Yayıncılık Yasası, yetki verdiği Ufficio del Garante'nin (Garantör) yaptırımlarını gerçek anlamda açıklığa kavuşturmamıştır. Garantör, komisyon başkanlarının ve senato başkanının hazırladığı teklif üzerine anayasa mahkemesi yargıdığı görevi yapmış olanlar, iptal davalarına bakan mahkemelerin başkanlığında bulunmuş ya da halen bunu sürdürenler, hukuk, iş idaresi veya ekonomi dallarında öğretim görevlileri, kitle iletişim sektöründe önemli sorumlulukları olan uzmanlar arasında bir antlaşmaya varıldıktan sonra cumhurbaşkanının iradesi ile atanır. İşlevleri daha çok bürokratik niteliktedir.

Görevleri:

- Tüm ticari yayın kurumlarının kayıtlarını tutmak,
- Yayın kurumları, yapım şirketleri, program dağıtım şirketleri ve reklam şirketlerinin bütçelerinin incelenmesi,
- Bu kurumların mülkiyet yapılarının gözlem altında tutulması,
- Yalan haber ve kişilik haklarına saldırı gibi konularla ilgili kararlar almasıdır.

Yetki kapsamına RAI girmemesine rağmen, kuruluş, RAI ile birlikte tüm özel yayın kurumlarında yönetmeliklerle belirlenen program içeriğine ve planlamasına ilişkin ilkelere uyulup uyulmadığını denetlemektedir. (Yasemin İnceoğlu, <http://www.jurnal.net/arastirma/arastirma-6.htm>)

Sonuç

Genel olarak kitle iletişimi, özel olarak da radyo-televizyon yayıncılığı ile ilgili kurallar ile bu kuralların uygulanmasını takip etmekle görevli bulunan denetleyici/düzenleyici kurullar her ülkede bulunmaktadır. Kurulların oluşumunun bazı farklılıklar gösterdiği yukarıdaki ülkelerde, bu kurullara tanınan yetkilerde önemli benzerlikler bulunmaktadır: Yayın izni/lisansı vermek; yayınları takip ederek ilgili birimlere raporlar sunmak; tekeleşmeyi önleyici tedbirler almak; kural ihlallerine yaptırım uygulamak vs.

Radyo-televizyon yayıncılığı ve bu alana ilişkin söz konusu kurallar, her ülkenin devlet biçimi, siyasi mirası ve geleneğine paralel olarak şekillenmiştir. Müsamahakâr yönetim biçimleri daha çok serbest pazar mekanizmasına tam olarak inanmış ülkelerde, ataerkil yönetim biçimleri toplum vicdanına daha fazla kulak veren fakat merkezîyetçilik ve otoriteryanizme izin vermeyen ülkelerde, otoriter yönetim biçimleri ise demokrasiye fazla kulak asmayan ülkelerde görülmektedir. Yukarıda bir kısmı incelenen Batı Avrupa ülkelerinin yayıncılık düzeni, pazar ekonomisi sisteminin kamu yararı adına kontrol edildiği ve bu sistemin doğurabileceği aşırılıkların kamu adına törpülenmeye çalışıldığı bir varyasyona dayanmaktadır. (Bozok, 1996: 914) Batılı ülkelerde yayıncılık kuralı ve kurullarının temel amacı her zaman çok seslilik ve demokratik bir düzendir ve bu hedefe varmak için ciddi çalışmalar yapılmaktadır.

Kaynakça

-AnaBritannica, cilt: 26.

-AVCI, Nabi (1990), **Kitle Kültürü-Enformatik**

Cehalet, Rehber, Ankara.

-BOZOK, Sinan (1996), "Televizyon Yayınlarının
Demokratikleştirilmesi ve Küreselleşmesi", *Yeni Türkiye Medya*
özel sayısı (Eylül-Ekim 1996, S: 11).

-TOPUZ, Hıfzı vd. (1990), **Yarının Radyo ve Televizyon**

Düzeni, İLAD (İletişim Araştırmaları Derneği), İstanbul.

-İNCEOĞLU, Yasemin, "Tv denetim sistemlerinden örnekler",

<http://www.jurnal.net/arastirma/arastirma-6.htm>

